

Aspects da la lavur rumantscha 1985

Autor(en): **Cantieni, Toni**

Objektyp: **Article**

Zeitschrift: **Annalas da la Societad Retorumantscha**

Band (Jahr): **99 (1986)**

PDF erstellt am: **06.08.2024**

Persistenter Link: <https://doi.org/10.5169/seals-235118>

Nutzungsbedingungen

Die ETH-Bibliothek ist Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Inhalten der Zeitschriften. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern. Die auf der Plattform e-periodica veröffentlichten Dokumente stehen für nicht-kommerzielle Zwecke in Lehre und Forschung sowie für die private Nutzung frei zur Verfügung. Einzelne Dateien oder Ausdrucke aus diesem Angebot können zusammen mit diesen Nutzungsbedingungen und den korrekten Herkunftsbezeichnungen weitergegeben werden. Das Veröffentlichen von Bildern in Print- und Online-Publikationen ist nur mit vorheriger Genehmigung der Rechteinhaber erlaubt. Die systematische Speicherung von Teilen des elektronischen Angebots auf anderen Servern bedarf ebenfalls des schriftlichen Einverständnisses der Rechteinhaber.

Haftungsausschluss

Alle Angaben erfolgen ohne Gewähr für Vollständigkeit oder Richtigkeit. Es wird keine Haftung übernommen für Schäden durch die Verwendung von Informationen aus diesem Online-Angebot oder durch das Fehlen von Informationen. Dies gilt auch für Inhalte Dritter, die über dieses Angebot zugänglich sind.

Aspects da la lavur rumantscha 1985

da Toni Cantieni, parsura LR

L'onn 1985 dastga ir en las annalas da la LR sco onn giubilar «2000 onns Retoromania». En tut las valladas rumantschas han ins sa regurdà da quest eveniment cun festivitads ed occurrenzas impressiunantas. Ellas tuttas èn stadas caracterisadas dad ina gronda e seriusa lavur da preparaziun che ha manà senza excepziun al success giavischè. Ins n'ha betg be vulì marcar quest term istoric «2000 onns Retoromania», mobain er s'occupar cun la situaziun actuala e cun l'avegnir dal rumantsch. La gronda bunaveglia ch'ins ha pudì constatar da tuttas varts è in garant per l'engaschament da noss pievel er en l'avegnir. Quai saja constatà cun il duaivel sentiment d'engraziament. Per la fin d'in onn commemorativ less jau engraziar cordialmain a nossas uniuns rumantschas en il Grischun ed a la Bassa, a la suprastanza ed al cussegl da la LR, als collavuratur regiunals ed a tut ils collavuratur e collavuratur dal secretariat. In spezial engraziament admitt jau als dus commembers da suprastanza ch'èn extrads per la fin da l'onn da nossa executiva:

signur Flurin Bischoff, Caira/Sent e
signur Isidor Winzap, Caira/Falera.

Lescha federala da publicaziuns

En connex cun la revisiun da la Lescha federala da publicaziuns èsi reussì d'incorporar in nov artitgel che dat a la confederaziun la pussaivladad da publitgar leschas federalas e conclus federals er en rumantsch. Il Cussegl federal decida da cas en cas, tge publicaziuns che dessan vegnir stampadas mintgamai en rumantsch. Avant che prender talas decisiuns consultescha el la Regenza grischuna.

Cun questa lescha nova, la quala è dacurt er vegnida approvada dal Cussegl dals chantuns, ha la Confederaziun stgaffi la basa legala per edir publicaziuns rumantschas sin custs da la Confederaziun.

*Moziun per in nov artitgel constituziunal per la promoziun
dal rumantsch (Art. const. 116, alinea 1 e 2)*

Per la fin da la sessiun da stad 1985 ha cusseglier naziunal Martin Bundi (l'actual president dal Cussegl naziunal) inoltrà ina moziun cun il suandant cuntegn:

1. Il tudestg, franzos, talian e rumantsch èn ils linguatgs naziunals da la Svizra. La confederaziun sustegna en collavuraziun cun ils chantuns pertutgads mesiras per il mantegniment dals territoris da linguatg tradiziunals cun minoritads periclitadas.
2. Sco linguatgs uffizials vegnan declerads il tudestg, il franzos ed il talian. Per l'execuziun da dretg federal en il territori rumantsch èsi da resguardar il rumantsch commensuradamain. (Bundi, Aliesch, Bühler, Cantieni, Columberg)

Questa moziun è vegnida sustegnida da tut ils parlamentarischuns en las chombras federalas. Il Cussegl federal ha acceptà questa moziun, la quala è vegnida approvada dal Cussegl naziunal senza opposiziun. Ussa è la moziun sin la glista da tractandas dal Cussegl dals chantuns. La cumissiun parlamentara dal Cussegl dals chantuns ha previs ina seduta en il Grischun ils 9 e 10 da matg 1986. La Lia rumantscha vegn er ad esser preschenta e vegn a gidar ad organisar questa seduta e preschentar ils problems da nossa minoritad linguistica.

Decisiun dal Cussegl grond l'atun 1985

Cun gronda satisfacziun avain nus prì conuschientscha dal conclus dal Cussegl grond dal chantun Grischun dals 30 da settember 1985 da dar a la Lia rumantscha ed a la PGI ina contribuziun annuala supplementara da 100 000.— francs. La LR aveva da sia vart fatg ina istanza a la Regenza grischuna per stgaffir in nov post da documentaziun e d'infurmaziun. Questa contribuziun a la LR ed a la PGI vegnan prendidas or da la contribuziun da 3 milliuns francs da la Confederaziun, tenor lescha federala dals 24 da zercladur 1983. La Regenza grischuna vuleva dentant sutmetter la contribuziun da 100 000.— francs a la LR al referendum facultativ. Suprastanza e cussegli da la LR han opponì a quest proceder. Sin proposta da la cumissiun parlamentara ha il Cussegl grond decidì en il senn da l'istanza da la LR e da la PGI. Nus vulessan engraziar al Cussegl grond per questa gista interpretaziun da la lescha federala dal zercladur 1983, la quala è ida en vigur il prim da schaner 1984.

Il conclus dal Cussegl grond dals 30 da settember 1985 va en vigur il prim da schaner 1986.

Tut questas activitads e decisiuns en il Parlament federal e chantunal èn d'eminenta impurtanza per il mantegniment e per la promoziun da linguatg e cultura. Quai vala principalmain er per il Cussegl grond, e nus lain esser engraziavels a noss deputads per l'agid ch'els dattan a nus. Bliers dad els èn dal medem temp engaschads en las *instanzas communalas*, nua ch'els èn confruntads mintga di cun ils problems dal rumantsch. En ina gronda part da noss cumins e vischnancas pon ins constatar in viv engaschament per la tgira da noss linguatg e da nossa cultura.

Scuntrada a Savognin dals 4 als 11 d'avust 1985

En il center da las festivitads «2000 onns Retoromania» è senza dubi stada la scuntrada da Savognin dals 4 fin ils 11 d'avust 1985.

L'eco che questa scuntrada ha chattà è stà impressiunant. Igl è reussì da sensibilisar il pievel svizzer per la situaziun e per ils problems da la Rumantschia. Tranter ils Rumantschs è vegnì manifest il bun spiert da famiglia. Ils meds da massa han grond merit vi dal success da questa entupada d'ina minoritad linguistica. Ins ha er renconuschì da bleras varts la necessitad dal stadi da s'engaschar effezientamain per la promoziun dal rumantsch en tut las domenas: famiglia, scola, baselgia, meds da massa, administraziun, cultura ed economia.

La scuntrada da Savognin ha senza dubi er dà novs impuls per diversas activitads. Uschia è tranter auter er vegnida discutada la dumonda da la pressa rumantscha. Nus essan conscients da l'impurtanza da nossas gasettas rumantschas existentas. Ensemen cun radio e televisiun ha la pressa ina funcziun particulara per la tgira da nossa cultura. Ord quest motiv èsi necessari da francar l'existent e da tschertgar novas furmas d'infurmaziun sin la basa da quai che ha servì enfin ussa. La realisaziun dal project per ina gasetta rumantscha quotidiana dovra temp. Oravant tut sto uss vegnir francada la basa finanziaria per quest project. Nus pensain quà en prima lingia ad in engaschament davart la Confederaziun ed il Chantun. L'idea d'ina gasetta rumantscha quotidiana è fascinanta e duess vegnir manada ad ina realisaziun. Ils organs da la Lia rumantscha discuteschan actualmain cun ils editurs e redactors da las gasettas rumantschas, qualas mesiras ch'èn da prender per ina emprima fasa d'ina gasetta interrumscha. Las intervenziuns tar questas dumondas davart dal Cussegl federal dr. Leon Schlumpf e davart dal president da la Regenza grischuna per 1985, dr. Donat Cadruvi, a Savognin èn encuraschantas.

Betg main impressiunant è stà il pled dal president da la Confederaziun, dr. Kurt Furgler. Nus dastgain attestar a la scuntrada 1985 a Savognin ina impurtanza particulara e vuessan er quà engraziar cordialmain a tut quels che han contribuì en ina moda u en l'otra a questa entupada dal pievel rumantsch.

Rapport da lavur LR 1985

elavurà dals divers posts da lavur

La suprastanza ha salvà 23 sedutas e dilucidà 186 tractandas, il cussegl 3 sedutas cun 16 tractandas. La radunanza da delegad(a)s è sa radunada ils 4 d'avust a Savognin ed ils 13 da december a Cuira. A chaschun da questa radunanza han las elecziuns per il trienni 1986 fin 1988 gì lieu. Sulettas midadas: dr. Giusep Capaul daventa successur dad Isidor Winzap, dr. Jon Nuotcla daventa successur da Flurin Bischoff en la suprastanza LR.

Quest *rapport da lavur* è sincronisà cun il *program da lavur LR 1985* e resumescha sut ils titels e las cifras dal program l'acziun prestada effectivamain.

1. Uniuns afiliadas / Collavuratur regionalas

1.1. Las uniuns afiliadas èn vegnidas consultadas en scrit u a bucca per diversas decisiuns e dumondas (scolaziun da creschids, revisiun dals tschentaments, posiziun conc. repartiziun da las contribuziuns federalas, concept post da documentaziun ed infurmaziun (SRR), dumondas da pressa e.a.). Ils suprastants LR han prendì part a seduts da las uniuns regionalas; parsura u secretari èn stads preschents a radunanzas da las uniuns afiliadas.

1.2. Las contribuziuns a las uniuns regionalas èn vegnidas pajadas il mars, contribuziuns supplementaras a basa da dumondas e rapports, surtut per occurrenzas en connex cun ils «2000 onns Retoromania», per ediziuns, rumantschaziuns e teater.

1.3. – 1.6. Ils collavuratur regionalas han discutà en sedutas communablas regularas cun il secretari e 2× cun l'entira suprastanza las prioritads